

ABD-İRAN GERİLİMİNİN İRAK'A YANSIMALARI

*Galip DALAY**

Kasım Süleymani suikastı muhtemelen modern Ortadoğu siyasi tarihinin tanımlayıcı anlarından biri olarak kayda geçecek. Nasıl ki hayatı bölgedeki gelişmelerin seyrini şekillendirdiyse, ölümü de muhtemelen daha önemli sonuçlar doğuracak ve etkilerini en çok hissedecek ülke de Irak olacak. Irak, İran ile ABD arasındaki sert rekabetin sadece savaş alanı değil aynı zamanda kurbanı da oldu. Bu durum, ABD'nin ülkeyi işgal ettiği 2003 yılından beri devam ediyor.

Bağdat'ın Bölgesel Rolü

İran'ın Irak'ta konuşlu ABD askerlerinin bulunduğu askeri üslere yönelik füze [saldırılarından](#) sonra ABD Başkanı Donald Trump'ın yaptığı yatıştırıcı [açıklamalar](#) Tahran ile Washington arasındaki gerginliği azaltmış olabilir ama bu Irak'taki derinleşen krizi tersine çevirmeye yetmeyecek. İranlı ve İran yanlısı bölgesel aktörlerin açıklamalarına bakıldığında, ABD'nin bölgedeki varlığını azaltmayı hedefleyen uzun vadeli planların Irak'taki en önemli konu başlıkları arasında yer aldığı açıkça görülüyor.

Bölgesel istikrarsızlığın ötesinde Irak son tırmanan gerginlik için ciddi bir bedel ödeyecek. Oysa son yıllarda Irak siyasetinde, Irak'ın kademeli olarak bölge siyasetindeki rekabetler için salt bir sahne olmak yerine bir aktör haline gelişi gibi bir umut ışığı doğmuştu. Sınırlı bir kapsamda da olsa Bağdat hem İran ve Suudi Arabistan hem de İran ve ABD arasındaki gerilimleri azaltmada bir rol oynama isteği göstermişti. Irak'ın eski geçici Başbakanı Adil Abdülmehdi Süleymani'nin, öldürüldüğü gece Suudi Arabistan ile İran arasındaki gerilimi hafifletme yollarını konuşmak üzere Irak'a geldiğini [iddia etti](#).

Bu, teyit edilmesi gereken kuşkulu bir iddia olsa da Irak'ın bölgesel rol arayışının sınırlarının farkında olmak gerekiyor. Ülkenin ihlal edilmiş parçalı egemenliği büyük bir bölgesel aktör olarak ortaya çıkmasını engelleyen kilit bir faktör oldu. Buna rağmen Bağdat'ın son yıllardaki bölgesel rol arayışı doğru istikamette bir adım olmuştu. Son hadise, Irak'ın egemenliğinin altının oyulmasına; güç rekabetleri için bir sahne olma konumunun derinleşmesine ve bölgede herhangi bir anlamlı rol oynama ihtimalinin de sona ermesine neden olacak.

* Alman Dış Politika ve Güvenlik Enstitüsü (SWP) ile Brookings Enstitüsü Doha merkezinde araştırmacı olarak çalışan Dalay, aynı zamanda Oxford Üniversitesi Tarih bölümünde doktora çalışmalarını sürdürüyor.

Protesto Dalgaları

Irak'ın siyasi nizamını sarsan protesto dalgası, reform konusunu en azından söylem bazında da olsa ülkenin siyasi gündemine soktu. Bu protestolar salt hükümet karşıtı olmaktan ziyade giderek sistem karşıtı olmaya başladı. Çeşitli protestocu grupların ortak yönlerinden biri İran'ın Irak'ın iç işlerine karışmasına dönük [tepkileri](#) oldu. Protestoların toplumsal tabanının neredeyse tamamının Şii yoğunluklu bir zeminin olması ve protestocuların talepleri, bölge genelindeki Şii kamusal alanı ile İran arasındaki kademeli ayrışmanın bir göstergesidir. Fakat son hadise uluslararası kamuoyunun dikkatini bu protestolardan başka yönler çevirerek söz konusu taleplerin de altını oydu. Bu geçici aksamaya rağmen, protestoları doğuran öfke; talep ve tutkular hiçbir yere gitmiş değil, aksine daha da birikmiş oldu.

Öte yandan ABD ile İran arasındaki yükselen gerilim Irak siyasetinin protestolarla sarsılan mezhepçi çerçevesini daha da derinleştiriyor. Çok az Kürt veya Sünni (Arap) katılımının olduğu bu protestolar çoğunlukla Şiilerin kendi iç meselesiyken talepler mezhepçiliği aşır Irak siyasetinin mezhep temelli yapısına baskı uyguluyor. Ancak Irak parlamentosunda ABD'nin askeri varlığı konusunda yapılan son oylamanın da [gösterdiği](#) gibi (ABD birliklerinin ülkeden çıkarılması hakkındaki bağlayıcı olmayan karar neredeyse sadece Şiilerin oylarıyla geçti) Irak siyasetinin mezhepçi çerçevesi son hadiselerle muhtemelen güçlenecek.

Dahası, eski Başbakan Abdülmehdi Hükümeti Irak'ı oluşturan Şii, Sünni ve Kürt toplulukları arasındaki siyasi uçurumu kapatmaya yönelik, tartışmalı ve petrol zengini Kerkük şehrinin yönetimi sorununda olduğu gibi mütevazı adımlar atmışken bu açıklık genişleyecek çünkü Irak'taki ABD askeri varlığı yeni bir siyasi fay hattı haline geliyor.

Gelecekte ABD Varlığı

Şii partiler ABD'nin çekilmesi için bastırırken, Şiilerin merkezi hükümeti ele geçirmesinden ve İran'ın Irak siyasetindeki nüfuzunun artmasından korkan Kürtler ve Sünniler de ABD'nin tamamen çekilmesi ihtimalinden kaygı duyuyor. Irak siyasetinde bu şekilde konu temelli taban kaymaları tarihin bir ironisi. Nitekim işgal sonrası Irak Şii-Kürt iş birliği üzerine inşa edilmiş, bunun üzerine Sünniler de kendilerini ötekileştirilmiş ve dışarıda bırakılmış hissetmişti.

ABD güçlerinin gelecekteki varlığı tartışması devam ettiği müddetçe Kürtler ile Sünniler arasındaki açık kapanmaya, Kürtlerle Şiiler arasındaki açık ise genişlemeye devam edecek. Ancak genel olarak Irak'ın bu üç kurucu unsuru arasındaki siyaset açığı da genişlemeye devam edecek. Bununla birlikte önceden İran yanlılarıyla ABD yanlısı güçlerin Irak'ta yan yana faaliyet göstermesini sağlayan "gri alan siyaseti" de neredeyse bitmiş durumda. Öyle anlaşılıyor ki bu süreçte tüm aktörler taraf seçmeye zorlanacak.

Özellikle 2017 yılındaki bağımsızlık referandumunun hem öncesinde hem de sonrasında ABD tarafından [terk edilmiş](#) olmaktan ders çıkaran Kürtler biraz ince eleyip sık dokumak istiyor.

Eski Mağdurlar

Kürt liderler ABD'li yetkililerle telefon konuşmaları ve toplantılarla [temas](#) kurarken Irak Kürdistan Bölgesi Başkanı yakın zamanda İran Dini Lideri Ayetullah Ali Hameney'e Süleymani suikastı için samimi sözler içeren bir baş sağlığı mektubu [gönderdi](#). Benzer şekilde Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin eski Başkanı Mesud Barzani de durumu "korkutucu" olarak [tanımlayıp](#) Irak ve daha geniş anlamda bölgenin bir patlamanın eşiğinde olduğu uyarısında ve bilgeliğin hakim olması çağrısında bulundu.

Ancak ABD birliklerinin Irak'taki varlığı üzerindeki tartışmalar derinleştiği sürece bu pozisyonu sürdürmek zorlaşacak. ABD'nin varlığı olmadan Iraklı Kürtler ve muhtemelen Sünni Araplar her geçen gün İran'ın ve İran yanlısı Şii grupların hakimiyetindeki merkezi hükümetin insafına terk edildikleri hissine kapılacak. Süleymani suikastı sonrası Ortadoğu şekillenirken ilk kurbanların yine eski kurbanlar olan Iraklılar olduğu görülüyor.

Global Political Trends Center

Global Political Trends Center (GPoT Center) is a nonprofit, nonpartisan research institution established under the auspices of Istanbul Kültür University in 2009.

GPoT Center was founded with the aim to support reconciliation and non-violent solutions to international as well as domestic issues through dialogue. Our mission is to contribute to stability, democratization and peace through organizing multitrack diplomacy meetings, conducting innovative and independent research, and encouraging informed debates in the media on key issues affecting Turkey and the world.

GPoT Center serves as a platform for the free exchange of views and information on political, social and economic matters concerning a variety of parties and segments of society. We aim to achieve our mission by routinely bringing together opinion leaders, government officials, policy makers, analysts, scholars, experts and members of the media from Turkey and abroad.

Our publications can be downloaded from our website for free. They are also accessible through online libraries worldwide, such as the International Relations and Security Network in Zurich, Europe's World in Brussels, and Columbia University Press in New York. Additionally, you can find our books on Google Books and Amazon Kindle.

CONTACT DETAILS

Global Political Trends (GPoT) Center
Istanbul Kültür University
Atakoy Campus, Bakirkoy
34158 Istanbul, Turkey
www.gpotcenter.org
info@gpotcenter.org

Tel: +90 212 498 44 76/65

Fax: +90 212 498 44 05

*Bu yayındaki yazıların bilim, içerik ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir. İKÜ-GPoT'un duruşunu yansıtmamaktadır.
The academic and content responsibility of the publications exclusively belongs to its authors. It does not reflect IKU-GPoT's standing.*